АЛИШЕР НАВОИЙ НОМИДАГИ ЎЗБЕКИСТОН
МИЛЛИЙ КУТУБХОНАСИ

ХОЖАЙИ ЖАҲОН – АБДУХОЛИҚ ҒИЖДУВОНИЙ
(1103-1179)

Т О Ш К Е Н Т – 2 0 0 3

АЛИШЕР НАВОИЙ НОМИДАГИ ЎЗБЕКИСТОН
МИЛЛИЙ КУТУБХОНАСИ

ХОЖАЙИ ЖАҲОН – АБДУХОЛИҚ ҒИЖДУВОНИЙ
(1103-1179)

Методик-библиографик қўлланма

Т О Ш К Е Н Т – 2 0 0 3

Илмий-методик бўлим томонидан тайёрланди.

Тузувчи: Ф.Рўзиева
Муќаррир: Ҳ. Маматраимова
Компьютерда терувчи: З.Джалилова

Мазкур услубий қњлланма тасаввуф илмининг йирик намояндаларидан бири Хожа Абдухолиқ Ѓиждувоний таваллудининг 900 йиллик юбилейи муносабати билан тайёрланди. Бу қњлланмада Абдухолиқ Ѓиждувонийнинг ќаёти ва ижоди билан бир қаторда унинг ќикматларидан парчалар ќам келтирилган. Қњлланма асосан кутубхона ходимларига мњлжалланганлиги учун кутубхонада њтказилиши мумкин бњлган баъзи тадбирлар рњйхати ќам берилди.

МУҚАДДИМА

Аллоҳга шукрки, Ватанимиз истиқлолга эришганига ҳам 11 йилдан ошди. Мустақилликка эришувдан кўра уни сақлаб қолиш оғир ва машаққатлидир. Келажакда қудратли давлатимизнинг мафкурасини чуқур маърифат асосида, маънавий қадриятларимиз, боболаримиздан қолган олтин меросимизни ўрганиш ва уни асрай олишимиз лозим.

Маданий меросимизни, ўтмиш қадриятларимизни кенг ва ҳар томонлама ўрганиш Ўзбекистон Республикаси Президенти И.А.Каримовнинг маъруза- ларида бир неча бор таъкидланганидек, ҳозирги миллий маънавиятимизнинг чуқур тарихий илдизларини шаклланиш босқичлари ва хусусиятларини очиб бериш учун зарурдир.

Қуръони Каримда яхшилик ва эзгу амаллар Аллоҳдандур, ёмонлик, ёвузлик шайтондандир, дейилган бўлиб, уларнинг қайси бирини танлаш инсоннинг ўз инон-ихтиёрига берилган. Бу синов дунёсида ҳар бир одам амалга оширган яхши-ёмон амаллари учун боқий дунёда жавоб бериши муқаррарлиги ҳам жами илоҳий китобларда қайта-қайта таъкидлаб ўтилган. Сабабсиз оқибат, оқибатсиз сабаб бўлмаганидек, бу ёруғ оламда ҳеч нарса изсиз йўқ бўлиб кетмайди. Айниқса илмли, фозил одамлар ҳаётда ўзларидан яхши ном қолдирадилар.

Хожа Абдухолиқ Ғиждувоний бутун умри давомида амри маъруф орқали одамларни яхшиликка даъват этиб, толиби илмларга Оллоҳ фарзи ва пайғамбар суннатидан таълим берганлар.

Хожагон ва «Силсилаи заҳаб», яъни «Олтин занжир» деб аталувчи тариқатнинг асосчиси Хожа Абдухолиқ Ғиждувоний Ғиждувонда туғилиб, яшаб, ўз умрлари давомида пок ҳаёт кечириб, инсоншунослик ва ҳақшунослик соҳасида, саодатга эришув йўлларини кўрсатиб, кўп ҳикматларни уқтирадилар.

ЮНЕСКОнинг XXXI сессиясида тасаввуф илмининг буюк намояндаси Абдухолиқ Ђиждувоний таваллудининг 900 йиллик тњйи халқаро муќим саналар тақвимига кирган.

Улуђ шайхимизнинг њлмас таълимоти, жаќоншумул кароматлари фақат ођиздан-ођизга књчиб юрар, унинг чиндан ќам буюклиги расман айтилавермас эди. Мустақилликдан сњнг ЮНЕСКОнинг XXXI сессиясидаги қарори унинг тарихда тутган њрнини чуқур њрганиш, тарђиб этиш бњйича қњйилган катта қадамдир.

Хожа Абдухолиқ Ђиждувонийни Осиё халқлари жуда юксак қадрлайди. Халқимиз у кишига баланд эътиқод қњйиб, «Жаќон-хожаси» яъни «Хожаи Жаќон» дея уни беќад эъзозлайди. Ќозирги мустақил республикамиз шароитида «Яссавия», «Кубравия», «Нақшбандия» каби њлкамизда (Туронзаминда) вужудга келган тариқатлар бизда ќам ќар томонлама чуқур њрганила бошланди. Хожа Юсуф Ќамадоний, Хожа Абдухолиқ Ђиждувоний, Аќмад Яссавий, Шайх Нажмиддин Кубро ва Хожа Баќоуддин Нақшбанд сингари мутасаввуф донишмандларнинг поклик, тњђрилик, меќр-шафқат каби илђор умумбашарий фикрлари давримизга ќамоќанг бњлиб, келажак учун хизмат қилади. 2003 йилда Њзбекистон халқи Хожа Абдухолиқ Ђиждувонийнинг 900 йиллигини нишонлаш арафасида турибди.

Хуллас, Абдухолиқ Ђиждувонийнинг маънавий мероси, тасаввуфий қарашлари халқимизга тњққиз асрдан буён хизмат қилаётир. Шубќа йњққи, бу мерос миллий истиқлол ђоясининг илдизи сифатида бундай кейин ќам хизмат қилаверади.

Бутун дунёда жунайдия, қадирия, нақшбандия, кубравия, сухравардия тариқати маълум. Аммо, тариқатларнинг энг машќури ва мњътабари нақшбандиядир. Хожагонлар тариқатида катта из қолдирган ва Нақшбандия сулукининг шаклланишига асос солган йирик мутасаввуф шайх Хожа Абдухолиқ Ђиждувонийнинг

ќаёти ва йњл-йњриқлари ќақида фикр юритиб баъзи маълумотларни ушбу қњлланмада баён қилишни лозим топдик.

Унда Ѓиждувоний ќақидаги материаллардан ташқари унинг њз қаламига мансуб бњлган китобларнинг баъзиларидан парчалар ќам келтирилган.

Абдухолиқ Ѓиждувонийнинг њлмас маънавий бой меросини халқимизга етказишда кутубхоналарнинг њрни беқиёс катта.

Бу борада кутубхоналар ходимларининг биринчи њриндаги вазифаси Ѓиждувонийнинг рисолалари, ќикматлари ва у киши ќақидаги асарларни чуқур, ќар томонлама њрганиб, уни китобхонлар оммасига етказишдан иборатдир.

Бу ишда кутубхоналар тарђиботнинг илмий-амалий конференция, китобхонлар конференциялари, савол-жавоб кечалари, давра суќбатлари, мунозара кечалари, китоб тақдимоти, адабиётлар књргазмаси, беллашувлар сингари турли хил тадбирларидан фойдаланишлари мумкин.

Тадбирларни ташкил этишда диншуносларни, тариқатчиларни, диний қњмита вакилларини, педагог ва тарихчи, адабиётчи ва файласуфларни жалб қилиш лозим.

Кутубхоналарга бу ишда жамоат ташкилотлари, њқув юртлари, мактаб жамоатчилиги, «Камолот» ёшлар ижтимоий ќаракати, Хожаи Жаќон жамђармаси, ќокимият органлари билан амалий ќамкорлик қилишни тавсия этамиз.

Абдухолиқ Ғиждувоний буюк тариқатчи

Хожаи жаќон – хожа Абдухолиқ Ѓиждувоний бутун дунё халқларининг маънавият ва маърифатида, Хожагонлар тариқатида катта из қолдирган ва Нақшбандия сулукининг шаклланишига асос солган йирик мутасаввуф шайх ва буюк алломаларимиздандир.

Хожа Абдухолиқ Ѓиждувоний 1103 йилда ќозирги Бухоро вилоятининг Ѓиждувон туманида туђилганлар. У кишининг оталари Абдужамил асли Румлик бњлиб, масжидда имомлик қилганлар. Имом Абдужамил Имом Маликнинг аждодларидан ќисобланади. Имом Малик (712-795) – Исломдаги асосий тњрт мазќабдан бири, маликия мазќабининг асосчисидир. Абдухолиқнинг оталари њз замонасининг алломаси – заќирий ва ботиний илмларининг олими. Хизр алайќиссаломга суќбатдош бњлганлар. Бир куни у кишининг тушига Хизр алайќиссалом кириб, Абдухолиқнинг туђилиши ќақида башорат қилган ва шундай деб исм қњйишни буюрган эдилар. Айрим ќодисотлар сабабли Абдужамил њз оиласи билан Мовароуннаќрга келиб, Ѓиждувонда яшаб қолганлар. Абдухолиқнинг оналари ќам Малик (подшо)лар авлодидан бњлганлар.

Хожа Абдухолиқ Ѓиждувоний диний оилада, исломий тасаввуф ва урф-одатлар қуршовида униб њсган. Тњққиз ёшида Қуръони каримни ёд олган, њн ёшдан бошлаб дарвешларнинг зикр тушишларида фаол иштирок этган. Ќазрат ёшликларида Бухоро шаќрига келиб, илм таќсили билан машђул бњлдилар. Устозлари Имом Садриддин деган улуђ зот бњлиб, замон уламоларининг машќурларидан эди. Бир куни машђулотлар орасида устоз ёнида тафсир њқиб њтириб: «Удъу роббакум тазарруан ва хуфятан, иннаќу ло юќибб ул-мњътадийн»[1], деган оятга етдилар. Абдухолиқ устозларидан «Бу хуфянинг ќақиқати ва йњли қандай бњлади? Агар зокир (зикр айтувчи) баланд овоз билан њқиса ёки зикр айтаётганида бирор аъзосини қимирлатса, њзгалар бундан хабар топадилар. Агар дилида махфий айтса: «Аш-шайтану яжри минг ибни Одамга ажр од-дами»[2] ќадисининг мазмунига мувофиқ шайтон бундан

---

[1] «Сен њз парвардигорингга ёлбор ва махфий (хуфия) ќолда дуо љил, чунки у ќаддан ошувчиларни ёљтирмайди».

[2] «Шайтон одам фарзандининг ичида љондек ољиб юради»

хабар топади, деб сњрадилар. Устоз унга: «Бу илми ладуний (Худо ќузуридаги илм)дир, агар ќақ субќонаќу таоло сени бундан воқиф қилишни хоќласа, сенинг олдингга аќлуллоќ (Аллоќ одамлари)дан бирини юборади ва у сенга таълим беради», деди.

Шундан сњнг ќазрати Хожа Абдухолиқ то Ќизр алайќиссалом билан учрашмагунларича интизорликда юрдилар ва иккинчи учрашган пайтларида (биринчи марта уч кунлик чақалоқлик даврида учрашганлар) Ќизр алайќиссалом уларга вуқуфи (зикри тоқ айтиш) ни њргатдилар.

«Фасл ул-хитоб» деган китобда ёзилишича, ќазрати Хожаи Абдухолиқнинг йњллари тариқатда ќужжат ќисобланади. У киши бутун ќаётларини Аллоќ йњлига бађишлаб, фарз улуђ ибодатда шуќрат топдилар ва њз покиза йњлларини ђайрларнинг књзидан ќамиша пинќон тутдилар. Уларга «дил зикри» (юрак орқали хуфя зикр айтиш) ни Ќизр алайќиссалом таълим бергандилар ва уларга мазкур сабоққа доимо машђуллик књрсатдилар. Ќазрати алайќиссалом уларни фарзандликка қабул этиб, уларга: «Ќовузга туш ва књнглида: «Ла илоќа иллалоќу Муќаммадур расуллулоќ» дегин, дедилар. Хожа шундай қилдилар, бу ишга машђул бњлиб, бундан књп фойдалар топдилар.

Ќазрати Хожа Абдухолиқ 22 ёшларида машќур шайх Абу Ёқуб Юсуф Ќамадоний билан учрашдилар. Ва тез орада у кишининг муридига айландилар.

Хожа Юсуф Ќамадоний Абдухолиқ қалбида Аллоќ зикри борлигини билиб, сњфийлар жамоасига олиб киради. Хожа Юсуф ва уларнинг шайхларининг йњли «зикри аллония» (зикрини овоз чиқариб айтиш) усули бњйича эди. Хожа Абдухолиқ эса Хизр алайќиссаломдан «зикри хуфя»ни сабоқ олган эдилар, буни Хожа Юсуф билсалар ќам, бироқ бу йњлни њзгартиришни буюрмадилар ва «Сиз улар томонидан шу йњлга буюрилибсиз, шу йњлни давом эттираверинг», дедилар.

Ҳазрати Хожа Абдухолиқ ўзларининг баъзи китобларида қуйидагиларни ёзганлар: «Йигирма икки ёшимда уйғоқ қалбларнинг хожаси – Хожа Ҳизр алайҳиссалом мени шайхи раббоний Юсуфи Ҳамадоний қўлига топширдилар ва мени тарбият қилишга васият этдилар, улар Мовароуннахрда эканлар, мен уларнинг хизматларида бўлдим ва кўп фойдалар олдим».

Хожа Юсуф Хуросонга кетганларидан сўнг, Хожа Абдухолиқ риёзатга машғул бўлдилар. Ҳол (руҳий қувват) ларини доимо пинҳон тутар эдилар. Валийлик қуввати шу даражага етдики, бир намознинг вақтида Каъбага бориб келиш қувватига эга бўлдилар. Юқорида келтирилган қасидада, қисман шундай сўзларнинг гувоҳи бўламиз:

Болх ичинда бир Муршид оти Хож Фазлиддин,
Девиси назар топган эрди пири бо тамкин
Анга Хожа қўл бериб ўн бир йил қилди хизмат
Тегди рухсат ул пирдан бердилар хати иршод.
Нақорот
Неча йил Бухорода учди бир шаби жуъма
Равзайи расул* бориб хокин айлади сурма,
Тозадин вузу* айлаб хатм этиб Каломулла
Субҳидам яна қайтиб жойига келиб ногоҳ.
Нақорот
Ўттиз икки ёшинда эрди ходийи* Аълом
Мулайи жамолидин Ғиждувон эли ҳурром

Бу ерда Балх пирларидан Хожа Фазлиддинга 11 йил мурид турганлиги, ниҳоят эътиборли пир унга шайхлик унвони берганлиги айтилади. Неча йил давомида ҳар жума оқшоми Бухородан учиб, Мадинада пайғамбар қабрини зиёрат қилиб, таҳорат олиб, Каломуллони пайғамбар

---

* Равзайи расул – Муҳаммад пайғамбарнинг мақбараси.
* вузу - таҳорат
* ҳодий – раҳнамо, тўғри йўлни кўрсатувчи

арвоќига хатм қилиб, яна субќидамда Бухорога қайтиб келиши ќақида ёзилган.

Хожа Абдухолиқ Ђиждувоний 32 ёшида Ходийи Аълам (тњђри йњлни књрсатувчи, донишмандлик) даражасига етганлиги ќақида ёзилган.

Хожа Абдухолиқ Ђиждувонийнинг кароматлари ќақида бир ривоят бор.

Бу ривоят ђиждувонлик Мулло Рњзи бободан ёзиб олинган экан (Ривоят 1967 йил ёзиб олинган). Ривоят қилишларича, ќазрати Абдухолиқ Ђиждувоний књрсатган кароматларига ишонмаган бир гуруќ кишилар у кишининг ќузурига келиб, бизлар Маккатуллога ќаж қилмоқчи эдик, сиз ќам бизларга ќамроќ бњласизми? – деб айтганлар. Хожа айтганларки, Сизлар азият чекиб, Маккатуллога боришингизнинг ќожати йњқ. Хонайи Каъбани шу ерга чақирамиз, деб жавоб берганлар, бир оз фурсат њтгач меќмонларни њз ќужраларидан ташқари олиб чиқсалар, осмонда Хонойи Каъба муаллақ турган экан. Дарќол усталар нарвон (шоти) њхшатганлар, келган кишилар шу нарвондан чиқиб, Хонайи Каъбани зиёрат қилган эканлар. Шундан кейин бир Шайх: «Бизда ќам каромат бор!» дебди. Ђиждувон Қалъаси устига чиқиб, чуќ дейиши билан Қалъа бутун Ђиждувонни ќаракатга келтириб, судрай бошлабди. Шайх: «Мен сизларни бутун шаќрингиз билан Каъбатуллога элтаман!», дебди. Шунда хазрати Абдухолиқ Ђиждувоний њз муридларидан бирига қараб: «Қалъага лангар отинг!», деб буюрибди. Лангар отилганидан сњнг, қалъа узилиб, шаќар тақќа тњхтаб қолибди.

Кейинчалик лангар отган мурид Хожа лангар Ато номи билан машќур бњлган экан.

Хожа Абдухолиқ Ђиждувоний амалиётига зикри хуфияни олиб кирди. Ва, хожагонлик тариқатининг саккиз рашќа-қонун-қоидасини шакллантириб берди.

Биринчи рашќа – ХУШ ДАР ДАМ – бунинг маъноси шуки, ичдан чиқаётган ќар бир нафас огоќлик ва ќузур юзасидан бњлиши, ђафлат унга ќеч йњл топмаслиги

керак. Ќазрати мавлоно Саъдуддин Қошђарий айтган эди: «Ќуш дар дам, яъни бир нафасдан иккинчи нафасга њтиш ђофиллик юзидан бњлмай, ќузур юзасидан бњлсин ва олинаётган ќар бир нафас ќақ субќонаќудин холий ва ђофил бњлмасин».

Иккинчи рашќа – НАЗАР БАР ҚАДАМ – назар доимо оёқда бњлиши керак. Токи, солиқнинг назари сочилмасин ва нолозим жойга тушмасин.

Маснавий:

Ќушёрликсиз бирор нафас ќам олмаган,
Назари қадамидан њзга ерда бњлмаган,
У њзлигидан суръат билан сафарга кетган,
Ќар бир қадами назардан холи бњлмаган.

Учинчи рашќа – САФАРДАР ВАТАН – солик одамийликнинг табиатида сафар қилади, яъни одамийлик сифатидан фаришта сифатига њтади, ёмонлик сифатида яхшилик сифатига томон књчади. Ќазрати мавлоно Саъдуддин Қошђарий айтадиларки, ярамас одам ярамасликдан қутулмагунча қаерга борса ќам ярамаслиги зойил бњлмайди.

Тњртинчи рашќа – ХИЛВАТ ДАР АНЖУМАН – Хожа Баќоуддин хазратларидан сњрайдилар: Сизнинг тариқат йњлингизнинг асоси нима? Ќазрат жавоб бердилар: -«Хилват дар анжуман – ташқи томондан халқ билан, ички томондан ќақ билан бњлиш».

Бешинчи рашќа – ЁДКАРД – зикри лисоний (тил зикри) ёки зикри қалбий (дил зикри) дир.

Мавлоно Саъдуддин Қошђарий айтадики:

- Зикрни таълим беришнинг йњли шуки, шайх аввал тили билан: Ло илоќа иллаллоќу Муќаммадур Расуллулоќ», дейди. Мурид эса диққатини жамлаб, књнглини шайхнинг књнгли рњпарасида тутади, књзини очиб, ођзини маќкам юмади, нафас олмай, эќтиром ва кучли ички қувват билан юқоридаги зикрни айта бошлайди. Бу зикрни тили билан эмас, балки књнгли

билан айтади. Ќисби нафас (нафас олмаслик)да чидасин ва бир нафас олмасдан уч марта Ло илоќа Иллалоќу Муќаммадур Расуллулоќни айтсин. Токи зикрнинг халовати књнгилга етсин.

Олтинчи рашќа – БОЗГАШТ – шундайки, зикрни айтувчи тили ёки дилида калимаи тоййибани айтганда: «Худовандо, менинг мақсудим сенсан», дейди. Бу бозгашт калима яхши ёки ёмон фикрларни одамдан ќайдовчидир. У зикрни холис қилади, зикрни њзга нафаслардан озод этади. Зикрни бошловчи бу бозгашт сњзларини айтаётган пайтда чин дилдан бњлмаётганини сезса ќам, бироқ уни айтишни тарк этмасин, бора-бора у ќақиқатга айланиб, таъсири зоќир бњлади...

Еттинчи рашќа – НИГОЌДОШТ – ќар хил фикрлардан халос бњлиш, ташқи оламдан ажралиш учун интилиш бњлиб, калимаи тоййибани бир нафасда неча марта айтса ќам, шу давр ичида ќаёлни бошқа нарсаларга юбормаслик керак.

Ќазрати Мавлоно Саъдуддин Қошђарий айтганки:

- Бир соат ёки икки соат ва ундан ќам књп вақт, имкони борича, њзни њзга ќаёлу фикрлардан асрасин.

Хожа Убайдуллоќ Аќрорнинг энг яқин дњстларидан бири мавлоно Қосимнинг айтишларича, нигоќдоштда шундай малака ќосил қилибдики, кун чиқардан то чошгоќгача књнглини нарсаларнинг фикридан сақлай олар экан. Шунча вақт, ичида ќаёл қуввати њз оламида қолар экан. Саккизинчи рашќа – ЁДДОШТ – шундайки, ундан мақсад ќақ субќонаќу ва таолони доимо завқу шавқ билан ёдда тутиб, огоќ бњлишдир. Баъзилар уни Ђойиб бњлмайдиган ќузур деган ибора билан ќам айтадилар. Баъзи ќақиқат аќлининг назарида у шундай бир мушоќададурки, Ќақ субќонаќу ва таоло муќаббати књнгилни тамоман қамраб олади, бу эса ёддоштнинг ќосил бњлишидан даракдир.

Хожа Убайдуллоќ Аќрор охирги тњрт калиманинг шарќида қуйидагиларни айтади. Ёдкорд – зикрда қаттиқ ќаракат қилиш, бозгашт Ќақ субќонаќу ва таолога юзланиб, ќар гал калимайи тойййба – ЛО ИЛАЌА ИЛЛАЛОЌУ МУЌАММАДУР РАСУЛЛУЛОЌни айтганда «Худовандо, мақсудим сенсан» дейишдир. Нигоќдошт – тил билан айтмай, дил орқали айтиш, ёддошт – нигоќдоштда мустаќкам туришдир.

Хожа Абдухолиқ Ѓиждувонийнинг саккиз рашќа – ахлоқий талабларига Хожа Баќоуддин Нақшбанд учта қњшганлар:

1. Вуқуфи замоний (замондан воқиф бњлиш)
2. Вуқуфи ададий (зикрда саноқга риоя қилиш)
3. Вуқуфи қалбий (зикр айтувчининг дили Ќақдан огоќ бњлиши керак)

Хожа Абдухолиқ Ғиждувоний халифалари

Хожа Абдухолиқ Ѓиждувоний халқни ќақ йњлга бошлаб, бир неча халифа ва муридларга тасаввуф илмини њргатдилар.

1. Хожа Аќмад Садоқий – Хожа Абдухолиқ Ѓиждувонийнинг биринчи халифаси. Асли бухоролик.

Аќмад Содиқ: Етишган (ќаққа етган) Одамнинг белгиси шундан иборатки, у мажозийни аниқ деб ёки аён нарсани рамзий деб қабул қилмайди.

2. Хожа Авлиёйи Кабир – Хожа Абдухолиқ Ѓиждувонийнинг иккинчи халифаси. Бухоролик.

Хожа Авлиёйи Кабир Абдухолиқ Ѓиждувонийнинг тариқат йњлидаги њѓли ёки маънавий њѓиллари эди.

3. Хожа Сулаймон Кармоний – Хожа Абдухолиқ Ѓиждувонийнинг учинчи халифаси. У њз замонасининг донишманд шайхларидан бњлган.

4. Хожа Ориф Ар-Ревгарий – Хожа Абдухолиқ Ѓиждувонийнинг тњртинчи халифаси. У киши юз йилдан зиёд умр књриб, 1259 йилда Бухоро вилоятининг

Шофиркон туманида вафот этган. Қабри обод зиёратгоҳдур.

Хожа Абдухолиқ Ғиждувоний ўзларининг илмларини жуда кўп муридларига ўргатганлар. Ғиждувонда туғилиб ўсган Хожа Сўфи Чўян Хожа Абдухолиқ Ғиждувонийнинг муридларидан бири, илмий ладуний эгаси ва соҳиби каромат авлиё бўлган. У 1322 йилда Боғдодда таваллуд топган.

Хожа Сўфи Чўян Ғиждувонда чилангарликка асос солган чўян қуювчи бўлган. Унга бу лақаб касбикорининг шарофатидандир. У киши хожагон тариқати борасида ҳаққа етиб, бир неча илмий мерос қолдирган.

Абдухолиқ Ғиждувонийнинг иккинчи муридлари бу – Хожа Лангар Ато. У Хожа Абдухолиқ Ғиждувоний асос солган хожагоний тариқатини ривожлантириш, сўфийлик тариқатини тарғиб этиш, исломга ривож бериш ишига катта ҳисса қўшган.

Шу билан бирга бу валий кураги ерга тегмаган буюк курашчи, паҳлавон бўлган. Хожа Лангар Ато байрамларда, диний маросимларда, халқ сайлларида, от ўйинларида қатнашиб ибратона намуналар кўрсатган. У ўзининг кароматлари билан сўфийлар орасида довруқ таратиб халқни тўғри йўлга йўллаш салоҳиятига эришган.

Абдухолиқ Ғиждувонийнинг иккала муридларининг ҳам қабри ҳозирги Бухоро вилоятининг Ғиждувон туманида зиёратгоҳга айлантирилган.

Абдухолиқ Ғиждувоний Ислом ва Суфизм тарғиботчисига айланиб, у киши жаҳон аҳлининг Хожаси – Хожайи жаҳон номини олишга сазовор бўлдилар. Абдухолиқ Хожагонлар деб аталган суфизм тариқатининг ташкилотчиларидан бири эдилар. Хожа Абдухолиқ бир неча китоблар муаллифи бўлиб, айниқса у кишининг бешта йирик асарлари инсон одоби, тарбияси, суфизм тариқати ҳақидаги муҳим билимларни ўрганишда катта аҳамият касб этади.

Тариқат одобида уларнинг бир насиќатномалари бњлиб бу насиќатномани маънавий фарзандлари Хожа Авлиёйи Кабир учун ёзган эдилар. Бу насиќатнома ажойиб фойдалар ва ђаройиб манфаатларни њз ичига олган бњлиб, тариқат йњлидаги барча кишилар унга амал қилмасдан илож йњқ.

«Одоби тариқат» ёки бошқача «Рисолаи васоё» («Насиќатлар рисоласи») деб номланган бу насиќатлар тњплами бизгача турли қњлёзмалар орқали етиб келгандир. Унинг қисқартирилган шакли Фахруддин Али Сафийнинг «Рашаќот» китобида ќам келтирилган. Унда ёзилишича, Хожа Авлиёйи Кабир асли бухоролик бњлиб, йигитлик даврида Бухоро олимларидан бирининг қњлида илм олган. Бир куни у Абдухолиқ Ђиждувоний билан учрашиб қолади. Абдухолиқ Ђиждувоний дњкондан гњшт олиб, уйга кетаётганида Авлиёйи Кабир келиб қолиб, гњштни уларнинг уйига элтиб берай, деб ялиниб-ёлворади. Уйга етишгач, Абдухолиқ Ђиждувоний: «Бирор соатдан кейин келинг, бирга таом еймиз», дейди.

Авлиёйи Кабир мадрасага келиб дарс њқиёлмайди, књнгли Ќазрати Хожанинг суќбатига мойил бњлиб, бир соатдан сњнг қайтиб боради. Натижада тариқатга кириб, фарзандлик қабулига мушарраф бњлади. Авлиёйи Кабирнинг муаллими уни бу йњлдан қайтармоқчи бњлсада, бироқ бунга муваффақ бњлолмайди. Шундан сњнг, уни қаерда књрса, таъна ва маломатларга књмиб, ќақорат қила бошлайди.

Авлиёйи Кабир бир куни њша муаллимнинг ёмон ва хунук феъли ва фоќишалик билан машђуллигини каромат йњли билан англаб олади. Бомдодда улар яна учрашиб қолганларида муаллим таъна ва ќақоратга ођиз очади. Шунда Авлиёйи Кабир: «Эй устод, њзинг кечаси фоќишабозлик билан машђул бњлиб, яна мени Ќақ йњлдан чалђитишга уялмайсанми», деди. Устод ќижолат ва шарманда бњлиб Абдухолиқ Ђиждувоний қњлида Авлиёйи Кабир шу даражага етганини билди. Њша онда

Ќазрати Хожанинг ќузурларига бориб, тавба қилди, қўл бериб, тариқатга кирди ва мақбуллар қаторидан ўрин олди.

Демак, «Одоби тариқат» рисоласи Хожа Авлиёйи Кабирнинг янги тариқатга кирган ёшлик даврида ёзилган бўлиб, ќажм жиќатдан кичик бўлса-да, бироқ ќожагонлар тариқатига янги қадам қўйган солик (мурид)нинг амал қилиши зарур бўлган барча масалаларни ўз ичига олади ва бу насиќатлар, шубќасиз, Хожа Баќоуддин Нақшбанд ва унинг издошлари учун ќам қўлланма бўлиб ќисобланган.

«Рашаќот»да ёзилишича, Хожа Авлиёйи Кабирнинг муборак қабрлари Бухорода Буржи Иёр яқинидаги Ќисар тагига қўйилган. Авлиёйи Кабир ќам кўплаб шогирдлар етиштириб чиқарган бўлиб, уларнинг зикрлари, «Рашаќот»да тўлиқ келтирилган.

«Одоби тариқат» рисоласидан

Эй ўђилгинам, сенга насиќат қилайин, тақво (пархез)ни ўзингга тумор қилиб ол. Ибодат вазифаларини доимо бажар. Ўзингни ќамиша кузатувчи бўл.

Илм излашдан бир қадам ќам узоқлашма. Сармоянг илм олмоқ, либосинг фақир (одми), дилинг ќалми бўлсин.

Одамларга чиройли муомала қил. Халқ билан тортишма.

Каттаю кичикка шафқат кўзи билан қара. Ќеч кимга ёмон кўз ила боқма.

Эгни-бошингни ќаддан зиёда безамагинки, бу ботиний (ички) харобалик аломатидир.

Доимо одобли бўл.

Бировнинг мақтовига учма. Биров сени ёмонласа, хафа бўлма.

Ўз юкингни ўзинг кўтар. Кимсани хизматга буюрма, токи у заќмат чекмасин.

Сўзни зарур бўлгандагина гапир.

Књп кулма. Қаќқаќа отиб кулгучи бњлма. Ќаддан зиёд кулги қалбни њлдиради.

Дунёга ќирс қњйган кишилар билан яқинлик қилма. Дунё ва унинг жилваю нозлари сени ром этмасин.

Хожа Абдухолиқ Ђиждувонийнинг њз қаламига мансуб бњлган асарларидан яна бири «Мақомати Хожа Юсуф Ќамадоний» деб аталади. Ђиждувонийнинг пири Хожа Юсуф Ќамадоний эди. У киши Эронга қарашли Ќамадон шаќридан бњлиб, њз даврининг йирик олими ва шайхи эди. Юсуф Ќамадоний њн саккиз ёшида Бођдодга бориб, фиқќ илмини њрганади. Исфаќон, Бухоро ва Хоразмда бњлади.

Хожа Юсуф Ќамадонийнинг минглаб муридлари бњлган. Шулардан тњрттасини њзига халифа қилиб тайинлаган эди. Булар: Хожа Абдуллоќ Бароқий, Хожа Ќасан Андоқий, Хожа Аќмад Яссавий ва Хожа Абдухолиқ Ђиждувоний эдилар.

Абдухолиқ Ђиждувоний њз устозининг шарафига ушбу мақоматни тасниф этади. «Мақомат»да у њз пирининг барча хислатларини мукаммал баён этган ќамда њзининг таржимаи ќоли ва пири билан учрашган вақтларини баён қилиб берган.

«Мақомати Хожа Юсуф Ќамадоний»да Абдухолиқ Ђиждувоний њз устозлари ќақида қуйидагиларни баён этадилар: Шайхимизнинг туђилган кунлари сафар ойининг иккинчи куни, душанбада юз берган эди. Њттиз саккиз марта пиёда ќаж қилган эдилар. Қуръонни минг марта қироат билан њқиган эдилар. Тафсир, ќадис, фиқќ, усул, фуруъ ва калом китобларидан етти юз жузъ ёдлаган эдилар. Икки юз њн учта машойих билан учрашган эдилар. Саккиз мингта бутпарастни мусулмон қилган эдилар.

Шайхимиз ражаб ойининг њнинчисида Хожа Хизр алайќиссаломнинг изнлари билан Самарқандга келдилар. Овозлари ёқимсиз, бњйлари њртача, муборак бармоқлари узун эди. Турк тилини билмас эдилар. Књпинча ёђоч

ковуш кийиб юрар эдилар. Ḱар бир фарз намозидан сњнг, вазифаларидан ташқари, бир пора Қуръон њқирдилар.

«Ḱуш дар дам доред (ḱар бир нафасда ḱушёр бњлинг), назар дар қадам доред (ḱар бир қадамингизга қараб юринг), сафар дар ватан доред (ватан ичра сафар қилинг), хилват дар анжуман доред (анжуманда хилватда бњлинг)», дердилар.

У киши билан Ḱамадондан њн бир киши келган. Самарқанд бу азизларнинг вақтида обод бњлган эди. Ḱазрати Шайхимиз йигирма саккизинчи муḱаррам ойининг, пайшанба кунида вафот этганлар.

Абдухолиқ Ђиждувоний бу асарда њз Шайхларини муридларига қилган яхшиликлари, берган илмлари ḱақида баён қиладилар.

Њзбекистон Республикаси ФА Шарқшунослик институтининг қњлёзмалар ḱазинасида «Аз гуфтори Хожа Абдухолиқ Ђиждувоний» («Хожа Абдухолиқ Ђиждувонийнинг айтганларидан») рисоласи сақланмоқда. Рисола савол-жавоб тарзида тузилган бњлиб, њн учта бобни њз ичига олади. Ḱар бир бобда тасаввуфга оид ḱар хил масалалар баён қилинган. Саволлар «сњрадилар» деган сњз билан бошланади, ḱар бир саволга Шайх, яъни Абдухолиқ Ђиждувоний жавоб берган.

I боб

Тавба ва унинг шароитлари ҳақида

Бу бобда тавба ва унинг белгилари ḱақида ёзилган.

Тавбанинг маъноси Худойи таолонинг ризолигига хилоф бњлган ḱар қандай сњз ва феълдан қайтишдир. Хақ таоло буюрадилар. «Кимки тавба қилса, иймон келтирса, яхши амалларни қилса бас, Аллоḱ уларнинг ёмонликларини яхшиликларга айлантиради».

Абдухолиқ Ђиждувонийдан сњрадилар тавбаи насуḱ нимадир? Айтдилар: «Тавбаи насуḱнинг учта белгиси бор: биринчиси шуки, нимаики Аллоḱнинг ризолигига хилоф бњлса, дарḱол ундан қайтишдир.

Иккинчиси, шуки, ђафлат билан, бефармонлик билан њтган ва беќуда зое бњлган вақтларига доимо пушаймон бњлишдир. Учинчиси шуки, гуноќ қилмасликка азм ва жазм қилишдир.

II боб
Иродат ва муриднинг сифатлари ҳақида

Иродат бирор кишига нисбатан пайдо бњладиган књнгил истагидир. Иродат бу улуђ давлатдир ва барча саодатларнинг калитидир. Шайх бунда мурид њз шайхининг талабини ва айтганларини қилиш керак, дейдилар.

III боб
Муриднинг Шайхга муҳтожлиги ҳақида

Бунда муриднинг Шайхга муќтожлиги ва шайхсиз комил мукаммал бњлмаслиги ќақидаги фикрларни баён қилганлар.

IV боб
Зикр таълим ва унинг одоблари ќақида

Зикр (ёдлаш) банданинг Ќақ таолога муќаббатидир. Шайх зикр қилишда ђафлатга қолмасликни, дил зикрини тавсия қилганлар ва унинг шартларини айтиб њтганлар.

V боб
Шайхнинг мартабалари ва сифатлари ќақида

Шайхсиз илм олиш мумкин эмаслиги, Ќақ таоло Хизр алайќиссаломни шайх мақомида, Мусо алайќиссаломни эса муридлик мақомида тутиб, илми ладуний таълимини берди.

Расуллулоќ айтадилар: «Аш-шайху фиқавмиќи каннабий фи умматиќи» («Њз қавми ичидаги шайх уммат ичидаги пайђамбар кабидир»). Шайх айтадилар: «Расуллулоќнинг хадисларига мувофиқ, мурид барча ќолатда ќам пирга муќтождир».

VI боб

Дарвешлик йўлининг одоблари ҳақида

Бу бобда Абдухолиқ Ғиждувонийнинг дарвеш одоблари, ҳар доим таҳоратли бўлмоқ, пирни айтганларини қилиш ҳақида фикр юритадилар.

VII боб

Зуҳд ва тақво ҳақида

Зоҳидлар охиротнинг подшоҳларидурлар, деганлар Расуллулоҳ. Зоҳид кишилар дунё зийнатларидан юз ўгириши, беҳуда эҳтиросни ўз қадамларида топташи, дунёдан бутунлай қўл ювиши керак, деб айтганлар Абдухолиқ Ғиждувоний.

VIII боб

Фикрларни таниш ва унинг одоблари ҳақида

Абдухолиқ Ғиждувоний фикрларни тўрт қисмга бўлади, дейдилар: раҳмоний (илоҳий), малаконий (фаришталарга хос), нафсоний (жонга хос), ва шайтоний.

Саккизинчи бобда ана шу фикрлар ҳақида сўз боради.

IX боб

Дилнинг саломат бўлиши ҳақида

Дилнинг саломат бўлиши ҳақ таоло рози бўлмаган нарсалардан узоқ бўлишки, эртага соғлом дилдан ўзга ҳеч нарса ёрдам бермайди.

Сўрадиларки, бемор дилнинг давоси нима?

Шайх буюрадиларки: «Унинг давоси шуки, уламоларнинг суҳбатига интилади. Уларнинг хизматида туради. Уларнинг айтганини қабул қилиб, машойихлар ҳузурида бўлади. Шундагина унинг дилидан дунёга бўлган муҳаббат кетади».

X боб

Сабр ва ризо ќақида

Сабр нафс (жон)ни ќавоий (яъни этирос)лардан тиймоқдир. Сабрнинг уч аломати бор, дейдилар шайх.

1. Халқдан унга заќмат етса, бунга эътибор қилмайди.
2. Књнглида ќам эътироз қилмайди.
3. Бадавлат киши моли билан қандай фахрланса, у бошига келган балога шундай фахрланади.

XI боб

Муќаббат ва садоқат ќақида

Билгинки, дил ибодатли муќаббатдир. Расуллулоќ айтадилар: «Кимки Аллоќнинг Расулини севса, Аллоќ ќам уни севади». Шайх бу бобда уйқу ќақида ќам њз муридларига уйқу Аллоќ дњстларига ќаромдир, дейди.

XII боб

Тафвиз ва таслим ќақида

Абдухолиқ Ђиждувоний айтадилар: тафвиз њз ишини ќаққа топширишдир. «Хожа Абдухолиқ Ђиждувонийнинг айтганларидан» рисоласининг бу бобида тафвиз ва таслим ќақида сњз юритилган.

XIII боб

Шукур ва таваккал ҳақида

Бу бобда аллоќга шукур қилиш ва банда ќар бир ишидаги чорани аллоќга топширади, яъни таваккал қилади, шулар ќақида Абдухолиқ Ђиждувоний њзларининг асарларида фикр юритадилар.

Абдухолиқ Ђиждувонийнинг бу айтганлари ќозиргача мусулмон оламидаги барча мњмин ва муслималарга тњђри йњл књрсатиб келмоқда.

Ќалоллик ва поклик диний ва илмий таълимотларда асосий қарашлардан бири ќисобланади.

Баќоуддин Нақшбандий ботиний пири саналмиш буюк суфий – Абдухолиқ Ђиждувоний таълимотида ќам ќалоллик тушунчаси алоќида талқин этилган.

Абдухолиқ Ђиждувоний барча рисолаларида инсонларни жамиятга хизмат этишга даъват этган. У киши њз таълимотида жамиятга хизмат этиш, њша муқаддас вазифа – Тангрига яқинлашишнинг энг муќим йњли ќисобланади, дея таъкидлайди.

Одам ќалол меќнат билан, яъни фақат њз меќнати эвазига яшаши лозимлиги Ђиждувонийнинг барча асарларида таъкидланади. «Шайх буюрадиларки: «Њз ишингни њз қњлинг билан қил».

Ђиждувоний устозларининг ќаётлари, таълимотлари, хислатларини баён эта туриб: «Ќалол ейиш ва ќалол кийишни таъкидлаб халқни ќам шунга даъват этган. Шу билан бирга хњжайи Жаќон қилинадиган хайрни ќам ќалол меќнати эвазидан келган маблађидан қилиши кераклигини уқтириб шундай дейди: «Ишингнинг ќақиқати маълум бњлгандан кейин њз ишингни бошқалар қњлига қњйма ва њз меќнатинг билан топган молдан хайр қилгин».

Хожа Абдухолиқ Ђиждувоний «ќалол луқма»ни хуфия зикрининг энг асосий шартларидан бири, дейди. Ќалол бњлмаган луқма дилни қорайтиради, қора дилдан зикр ќосили чиқмаслиги таъкидланади. Халқни ќам шунинг учун доимо ќалол ейиш ва ќалол кийишга даъват этган.

Хожагон тариқатида луқма ќалол пок бњлиши керак, у фарзлидир дейилади. Расул айтган эканлар: Ибодат њн қисмдан иборат. Унинг тњққиз қисми ќалол луқма талаб этиш. Қолган бир қисми барча ибодатлардир. Ќалол шундайким, машђул бњлган вақтида, яъни шу луқмани топиш учун маќнат қилиш вақтида, у Тангри билан бњлсин, осий гуноќкор бњлмасин. Тойийб – пок шундай кишиким, ейишда нияти, тоатнинг қуввати бњлсин. Луқма ќалолу пок бњлгани учун уни исроф

этмасин. Таомни пиширадиган киши таḱоратли бњлиши керак. У зикрда бњлиши лозим. Хожа Ḱизр бир таомни емабдилар ва айтибдилар: «Хамир қорган киши таḱоратсиз бњлган, бундай луқма бизга лойиқ эмас». Бу жуда мушкул, лекин эътиқод йњлидир.

«Рашаḱот» муаллифи «Даст ба кору, дил ба ёр», яъни «Қњл ишдаю, қалб ишқда (Оллоḱда)» шиорини биринчи марта Абдухолиқ Ђиждувоний айтганлигини исботлаган. Бу билан ул зот холис Тангри ризолиги учун меḱнат қилишга чақирган.

Ђиждувоний ḱаётда ижтимоий жараёнларда фаол бњлиш, инсон, жамият ва давлат ḱаётини фақат тушунтириш, изоḱлашгина эмас, балки нисбий маъно, ақл-идрокга мувофиқ йњсинда бахт-саодат, савоб, эзгулик йњлига чорлаш ḱақида њйлайди. Яъни, нақшбандия-хожагония тариқатининг ḱалол ва пок яшаш каби маънавий-руḱоний қадриятларининг ало маъно-моḱиятини чуқур билиб олишда Ђиждувоний дунёқараши, амалий талаблари бевосита назарий асос, ђоявий манба ва йњловчилик вазифасини њтганлигини аниқлаш, исботлаш имконини беради.

Ана шу маънода Абдухолиқ Ђиждувоний қадриятлари Њзбекистон истиқлолини мустаḱкамлашда, ёш авлодни ватанпарварлик, ḱалол поклик ва эзгулик, юксак инсонпарварлик руḱида тарбиялашда алоḱида долзарблик касб этади. Зеро, келажаги буюк Њзбекистон комил инсонларни тарбиялаб, ана шу азалий, умуминсоний маънавий-руḱоний қадриятлар билан ḱозирги тараққиёт йњлида муносиб њрин эгаллайди.

Нақшбандийларнинг ҳикматлари

Бирбарий: Икки қалбнинг бевосита мулоқоти – Тариқат сирларидан воқиф бњлишнинг туб воситасидир.

Ҳамадоний: Инсониятга хизмат қилиш ҳаётни тузатиш учунгина фойдали эмас. Ана шу хизмат воситасида билим сақланиб қолиши, жамланиши ва келажакка етказилиши мумкин.

Андоқий: Замон, Макон, Ихвансиз - яъни, муайян вақт, муайян жой, муайян шахс бўлмас экан, жаҳднинг ўзи самарасиздир.

Аҳмад Содиқ: Етишган (ҳаққа етган) одамнинг белгиси шундан иборатки, у маозийни аниқ деб ёки аён нарсани рамзий деб қабул қилмайди.

Фағнавий: Бизнинг фанимиз дунёдан эмас, дунёлардан вужудга келган.

Ревгарий: Тентаклик – бу зеҳни паст кимса излаганини топишдан умидвор бўлган жойдан нималарнидир қидиришдан иборатдир. Гап шундаки, қидирилаётган нарса ҳамма ерда мавжуддир, сиз уни топа олишга қодир бўлсангиз бас.

Самосий: Инсон кўп нарса ҳақида ўйлайди. У, мен ягонаман, деб билади. Аслида эса у бир неча бирликларга бўлинади. Токи шу йўсинда ягона бўлиб етишгунча, у ким эканлигини тўғри тасаввур этишга қодир бўлолмайди.

Нақшбанд: Одамлар «Йиғла», дер эканлар, «Ҳамиша йиғла», деган фикрни кўзда тутмайдилар. Улар: «Қичқирма», дер эканлар, сизнинг муттасил қичқиришингизни назарда тутмайдилар.

Хожа Аҳрор: Ҳар қандай ёлғон ёки ҳаёлотнинг орқасида унинг тимсоли бўлган қандайдир аниқ нарса ётади.

Ал-Лоќий: Биз Шарқда ќам яшамаймиз, Ђарбда ќам, биз Шимолда ќам њқитмаймиз, Жанубда ќам њқитмаймиз. Бизга шарт-шароитларнинг дахли йњқ, лекин шу руќда гапиришга мажбур бњлишимиз мумкин.

Ал-Бухорий: Тариқат бир қатра сувда мужассам бњлиши мумкин. Шунингдек, у мураккаб амри маъруфда ќам акс этса эќтимол.

Самарқандий (Аминий): Ќамонки, замон ва маконда экансан, замон ва макондан хориж бњл-да, бошқа дунёларга йњл ол. Насабимиз њша ёқлардан бошланади.

Сархиндий: Тњрт йњл ќақида ёки етмиш икки йњл ќақида ёхуд «Инсонларнинг руќлари қадар књпдан-књп йњллар» ќақида гапирма. Бунинг њрнига, Тариқот ва самара ќақида гапир. Барча нарса шунга тобеъдир.

Жони Жонон: Инсон Бақода иштирок этиши мумкин. Аммо бу зинќор њзини Бақо ќақида њйлашга қодир деб ќисоблаши туфайлигина юз бермайди.

«Хожагонлар тариқати фидойиси» мавзусида китобхонлар конференциясини ўтказишга услубий ёрдам

(Абдухолиқ Ђиждувонийнинг ќаёти ва фаолиятига бађишланади)

Ушбу тадбирни њтказиш учун тайёргарлик ишлари 1-1,5 ой олдин бошланади.

Биринчи бњлиб кутубхонада эълон ёзилади. Иштирок этувчиларга таклифномалар юборилади. Конференция учун жой, яъни қироатхона танланади ва безатилади. Мавзуга қараб адабиётлар књргазмаси ташкил қилинади. Адабиётлар књргазмасидаги асарлар юзасидан

обзор ьтказиш ќам мумкин. Конференция давомида маърузалар юзасидан ёки Ѓиждувоний ќаётига тааллуқли бьлган саволлар ва фикр-мулоќазалар билдиришлари китобхонлардан сьралиши мумкин.

Конференция қизиқарли ьтиши учун яна исломшунослар, тариқатчилар, тарихчи, адабиётшунос олимлар, педагоглар, хокимият вакиллари, диний қьмита ходимларини таклиф қилиш мумкин.

Хожа Абдухолиқ Ғиждувоний ким?

Билимдонлар беллашувини ташкил қилиш учун тавсиялар

Беллашувнинг мақсади кенг китобхонлар қизиқишини Ѓиждувоний ва у ќақидаги ёзилган рисолалар ќамда тасаввуф илми билан боѓлиқ бьлган асарларни фаол ьқилиши орқали оширишдан иборат.

Беллашувни ьтказиш учун фаол китобхонлар орасидан 6-8 кишидан иборат бьлган 2 та билимдонлар гуруќи тузилади.

Улар ишчилар, талабалар, юқори синф ьқувчилари, кутубхоначилар бьлиши мумкин.

Беллашув ташкилотчилари гуруќларга бериладиган саволларни тузиб чиқадилар. Сьнгра шу саволлардан айримлари танлаб олинади. Кутубхонада бериладиган саволларга доир маълумотлар тайёр бьлиши керак.

Беллашувга тайёрланиш жараёнида қатнашувчилар ьша манбаларни ьрганишлари зарур.

Билимдонлар Ѓиждувоний ќикматлари, рисолалари, халифа ва муридлари, тариқат йьли ќақидаги маълумотларга, маънавий қадрият ва мерос ќақида қонун ва фармонларга эътибор бериб қарашлари ва ьрганишлари керак.

Қуйида беллашувга қьйиладиган саволлардан баъзиларини келтирамиз.

1. Тасаввуф илми ќақида нима биласиз?

Тасаввуф илмий таълимотдир. Тасаввуф нима? деган саволга Шайх Нурий «нафс лаззатларидан воз кечиш», Шайх Сафий Алимшоќ «нафс манзилларини босиб њтиш», Шайх Равим «Худо йњлида нафсдан кечмоқ», шоир Бобо Тоќир «њлими йњқ ќаёт ва ќаёти йњқ њлим» деб жавоб берганлар.

2. Хожа Абдухолиқ Ѓиждувоний қачон ва қаерда туѓилган?

(Хожа Абдухолиқ Ѓиждувоний 1103 йил Ѓиждувон шаќрида имом Абдужалил оиласида туѓилган.)

3.Ѓиждувонийнинг устозлари ким?

(Ѓиждувонийнинг устозлари ќизр алайќиссалом, Хожа Юсуф Ќамадоний.)

4. Ѓиждувоний ќикматларидан айтиб беринг? (Доим одобли бњл. Одамларга чиройли муомала қил. Халқ билан тортишма. Сњзни зарур бњлгандагина гапир...)

5. Ќазрат Ѓиждувоний ёзган рисолаларини санаб беринг. (1. Насиќатнома, 2.Мақсадус соликин, 3. Мослакул орифин, 4.Рисолаи саќобия, 5. Мақомати хожа Юсуф Ќамадоний.) 6. «Аз гуфтори Хожа Абдухолиқ Ѓиждувоний» (Хожа Абдухолиқ Ѓиждувонийнинг айтганларидан) рисоласи неча бобдан иборат.

(Бу рисола 13 бобдан иборат бњлиб...)

7. Хожагонлик тариқатининг Ѓиждувоний томонидан яратилган қонун қоидаларини санаб беринг?

(1. Хуш дар дам, 2. Назар бор қадам, 3. Сафар дар ватан, 4. Хилват дар анжуман, 5. Ёдкард, 6. Бозгашт, 7. Нигоќдашт, 8. Ёддошт.)

8. Ѓиждувонийнинг халифалари кимлар, санаб беринг?

(Хожа Аќмад Садоқий, Хожа Авлиёйи Кабир, Хожа Сулаймон Кармоний, Хожа Ориф Ар-Ревгорий)

9. Хожа Абдухолиқ Ѓиждувонийнинг ќаққа етган муридлари кимлар?

(Хожа Сњфи Чњян, Хожа Лангар Ато)

10. Ѓиждувоний кароматларидан айтиб беринг?

(Бир кун бир гуруќ кишилар у кишининг ќузурига келиб, бизлар Маккатуллога ќаж қилмоқчи эдик, сиз ќам бизларга ќамроќ бњласизми? – деб айтганлар. Хожа айтганларки, сизлар азият чекиб, Маккатуллога боришингизнинг ќожати йњқ. Хонайи каъбани шу ерга чақирамиз деб жавоб берганлар, бир оз фурсат њтгач меќмонларни њз ќужраларидан ташқари олиб чиқсалар, осмонда хонайи Каъба муаллақ турган экан...)

11. Туронзаминдан неча авлиёйи машойихлар етишиб чиққан? Билганларингизни санаб беринг.

(Туронзаминдан 100 дан ортиқ авлиёйи машойих етишиб чиққан бњлиб, улар қуйидагилар: Хожа Юсуф Ќамадоний, Хожа Абдухолиқ Ѓиждувоний, Нақшбандий, Хожа Ориф Ревгорий, Ромитаний, Бобои Самосмий, Саййид Амир Кулол, Хожа Алоуддин Атор, Фаѓнавий, Аќмад Яссавий, Хожа Аќмад Садоқий...)

12. ЮНЕСКО нинг нечанчи сессияси қарорига асосан Хожа Абдухолиқ Ѓиждувонийнинг неча йиллик юбилейи қаерда, қачон њтказилади?

(ЮНЕСКОнинг XXXI сессиясида Хожа Абдухолиқ Ѓиждувонийнинг 900 йиллик юбилейи Бухоро вилоятининг Ѓиждувон туманида њтказилади.)

13. Ѓиждувоний ќақидаги асарларни биласизми, санаб беринг?

(Хожа Порсоннинг «Фаслул хитоб», Жомийнинг «Нафоќатул уна», Навоийнинг «Насоимул муќаббат», Али Сайфийнинг «Рошахату айнул ќаёт», Насириддин Тњранинг «Туќфат аз зоирин»...)

14. Хожа Абдухолиқ Ѓиждувоний қачон ва қаерда вафот этганлар?

(1179 йилда Бухоро вилоятининг Ѓиждувон туманида вафот этганлар. У кишининг қабрлари ќозир зиёратгоќ бњлиб, Улуѓбек мадрасасида жойлашган.)

15. Тасаввуфнинг Њрта Осиёда мавжуд бњлган тариқатларини санаб беринг?

(Њрта Осиёда IX аср охири XIV асрларда ќокимийлик, сайёрийлик, яссавийлик, кубровийлик, нақшбандийлик тариқатлари шаклланди.)

«Хожа Абдухолиқ Ғиждувоний ҳаёти ва тариқат йўли» мавзусида кўргазма тайёрлашнинг тахминий режаси

Ушбу мавзудаги књргазма 3 ёки 4 бњлимдан иборат бњлиши мумкин. Биз књргазмани 3 бњлимдан иборат ќолда ташкил қилишни тавсия қиламиз.

1. **Ғиждувонийнинг ҳаёт йўли**

Илм њрганинглар: илм зулматда қуёш,
ваќматда ќамроќ, ёлђизликда йњлдош, бегона
юртда сирдош,ођир дамда раќбар, душманга
қарши қуролдир.

(Муќаммад пайђамбар)

Бу бњлимга Хожа Абдухолиқ Ђиждувоний ќаёти ќақидаги адабиётлар қњйилиши мумкин.

2. **Ғиждувонийнинг ҳикматлари ва рисолалари ҳақида**

Илм излашдан бир қадам ќам узоқлашма, сармоянг илм олмоқ, либосинг фақир (одми), дилинг ќалим бњлсин.

(А.Ђиждувоний. «Одоби тариқат»)

Бу бњлимга Ђиждувонийнг рисолалар ва ќикматлари, улар ќақидаги чоп этилган адабиётлар қњйилиши мумкин.

3. Хожа Абдухолиқ Ғиждувонийнинг тариқат йўли

Бердилар хати иршод етти муршиди аъзам,
Ўттиз икки ёшинда бўлди ќодийи олам,
Нўш этиб майи ваќдат бўли олиму аълам,
Шуълаи жамолиддин Ѓиждувон эли хуррам.
Бошима хумо янглиђ шукр соябоним бор,
Ѓавси муршиди комил Хожаи Жаќоним бор.

Неча йил Бухородин учди ќар шаби жумаъ,
Равзаи расул бориб хокин айлади сурма,
Тозадин тузу айлаб хатим этиб каломуллоќ,
Субќидам яна қайтиб келди жойига нигоќ.
Бошима хумо янглиђ шукр соябоним бор,
Ѓавси муршиди комил Хожаи Жаќоним бор.

(«Туќфатул обидин»дан)

Бу бўлимга Нақшбандия тариқатининг асосчиси Ѓиждувонийни тариқат йўли ва кароматлари ќақидаги адабиётлар қўйилиши мумкин.

ТАДБИРЛАР

Қуйида кутубхоналар ўтказиши мумкин бўлган тадбирлар туркумини тавсия этамиз.

Т. р.	Тадбирлар мавзуси	Шакли	Қатнашчилар
1.	Абдухолиқ Ѓиждувоний-хожагонлар тариқати асосчиси.	Китобхонлар конференцияси	Исломшунослар, тариқат вакиллари, педагоглар, талабалар ва кенг китобхонлар оммаси
2.	А.Ѓиждувонийнинг «Одоби тариқат»	- « » -	- « » -

	рисоласи		
3.	«Хожа Абдухолиқ Ђиждувонийнинг айтганлари» рисоласи.	- « » -	- « » -
4.	Ђиждувоний ќикматлари ќаётда	Давра суќбати, адабиётлар књргазмаси	Диншунослар, тариқатчилар, педагоглар, исломшунослар, талабалар, њқувчилар ва кенг китобхонлар оммаси
5.	Хњжайи Жаќон кароматлари	Давра суќбати	- « » -
6.	Бухоронинг саккиз пири	Савол-жавоб кечаси ва адабиётлар обзори	Тариқат вакиллари, талабалар, њқувчилар, тарихчи, исломшунос ва педагоглар
7.	Нақшбандийларни биласизми?	- « » - адабиётлар књргазмаси ва обзори	- « » -
8.	Ђиждувоний халифалари кимлар?	- « »	- « » -

		-адабиётлар кўргазмаси ва обзори	
9.	Хожа Абдухолиқ Ғиждувоний муридлари	Китоб кўргазмаси ва обзори	- « » -
10.	Ғиждувоний асарларининг тарбиявий аҳамияти	Баҳс ва мунозара, адабиётлар кўргазмаси ва обзори	Исломшунос олимлар, ҳуқуқ органлари вакиллари, педагоглар, талаба ва ўқувчилар, кенг китобхонлар оммаси
11.	Хожагонлик тариқатининг саккиз қонун-қоидаси	Давра суҳбати, адабиётлар кўргазмаси	- « » -
12.	Хожаи Жаҳоним бор	Адабий мусиқали кеча	Кенг китобхонлар оммаси

Адабиётлар рўйхати

Каримов И.А. Халқимизнинг оташқалб фарзанди: Шароф Рашидов таваллудининг 75 йиллигига бађишланган тантанада сњзлаган нутқи.-Т.: Њзбекистон, 1992.- 32 б.

Каримов И.А. Њзбекистоннинг њз истиқлол ва тараққиёт йњли. – Т.: Њзбекистон, 1992.-78 б.

Ғиждувоний Х.А. Васиятнома /Масъул мухаррир Х.Даврон.-Т.: Адабиёт ва санъат нашриёти, 1993.-16 б.

Абдураќмонов А. Саодатга элтувчи билим (дин, фалсафа, ќаёт, маънавият ва маърифат сабоқлари): Икки китобдан иборат.-Т.: Мовароуннаќр, 2001.-704 б.

Абдураќмон Раъфат ал-Бошо. Пайђамбарнинг њн саќобаси /(Д.Анорбоев тарж.) - Т.: Чњлпон, 1996.-42 б.

Абдухолиқ Ђиждувноий, Ђиждувоний Нусратулло жума Хњжа //Халқ сњзи.-1993.-11 дек.

Абдухолиқ Ђиждувоний 1103-1179: Ђиждувонийдан таралган зиё; Устоз таърифида; Оқ либосли эронлар /М.Ќасаний тарж; С.Сиеёв тайёрлади //Халқ сњзи.-2002.-19 июл.

Бақоев М. Ђиждувоннома: [Ђиждувон тарихидан лавќалар].- Т.: Янги аср овози, 2000.-398 б.

Баќронов Д. Ќазрат Хожаи Жаќон руќидан мунаввар Ђиждувон: [Абдухолиқ Ђиждувоний таваллудининг 900 йиллигига] //Њзбекистон овози.-2002.-15 окт.

Бухорий С.С. Хазрат Хожаи Жаќон ќикматлари: [Хазрат Абдухолиқ Ђиждувоний (1103-1179) буюк валиюллоқ, улкан педагог ќақида] //Халқ сњзи.-2002.-27 февр.

Жабборов Д. Тњйга тараддуд: Қадрият //Қишлоқ ќаёти.-2002.-21 март.

Йњлдошев Н. Бухоро авлиёларининг тарихи /Муќаррир: Садриддин Салим Бухорий.- Бухоро: Бухоро, 1997.-144 б.

Маънавият юлдузлари: /Масъул муќаррир Хайруллаев М.М.-Абдулла Қодирий, 1999.-400 б.

Мухторжон хожи Абдуллоќ ал-Бухорий. Хожа Абдухолиқ Ѓиждувоний //Мовароуннахр мусулмонлари.-1993.-№2-4.-Б.15-17.

Мухторов О. Ѓиждувон наволари: Абдухолиқ ал-Ѓиждувоний ќақида //Мактабгача тарбия.-1993.-№5-6.-Б.20-21.

Нажмиддин Абу-хафс Насафий. Юсуф Ќамадоний ва Абдухолиқ Ѓиждувоний: (қадийма китобидан) /Нашрга тайёр. Норқулов Н., тарж.форс тилидан //Соѓлом авлод учун.-1996.-№3-4.-Б.24-28.

Ориф Усмон. Хожа Абдухолиқ Ѓиждувоний: Туркистоннинг буюк мутасаввуфлари //Мулоқот.-1993.-№1.-Б.30-34.

Садриддин Салим Бухорий. Баќоуддин Нақшбанд ёки етти пир. - Т.: Ёзувчи, 1993.-30 б.

Усмонов О. Бухоро шарифнинг етти пири: [Шоќ Нақшбандий; Ѓиждувоний, Хњжа Ахрор; Жомий ва бошқалар ќақида] //Соќибқирон юлдузи.-1997.-19 авг.

Хожа Абдухолиқ Ѓиждувоний [Таваллудининг 900 йиллигига баѓишланган халқаро анжуман] //Ислом нури.-1994.-янв.-№3 (101).

Худойбердиев Х., Худойбердиева Г. Улуѓ мутасаввуфлар устози /Сирли олам.-2002.-№8.-Б.14-15.

Шарипова О. Луқмаи ќалол //Фан ва турмуш.-2001.-№5-6.-Б.27.

Шарипова О. Саодатга ундовчи њгитлар: [Абдухолиқ Ѓиждувоний таваллудининг 900 йиллигига] //Соѓлом авлод учун.-2002.-№6.-Б.47.

Шарипова О. Њн нур жилоси //Фан ва турмуш.-1998.-№5.-Б.21-22.

Ќасанов М. Хожи Абдухолиқ Ѓиждувоний //Фан ва турмуш.-1991.-№10.-Б.18-20.

Босишга рухсат этилди «___»_______2003 йил
Бичими ____нашр. т.___ нусха. Буюртма №____

Тошкент, Х.Сулаймонова књчаси,33. Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон Миллий кутубхонаси босмахонасида чоп этилди